

สถาบันทางการเมืองกับการปกครองแนวพุทธ*

POLITICAL INSTITUTIONS AND BUDDHIST GOVERNANCE

สามิตร อ่อนคง

Samit Onkong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: samit.19957@gmail.com

บทคัดย่อ

สถาบันสังคมที่เป็นแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับการสนองความต้องการของสมาชิกในการดำรงชีวิตตามกฎระเบียบของสังคม ควบคุมให้กลุ่มคนอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข กลุ่มสังคมในสถาบันการเมืองการปกครอง ประกอบด้วยกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ กลุ่มสังคมที่มีการจัดระเบียบอย่างชัดเจน ที่เรียกว่า องค์การ เช่น พรรคการเมือง กระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น แต่ละองค์การประกอบด้วยตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคม เพื่อกระทำบทบาทและหน้าที่ตามสถานภาพนั้น องค์การของสถาบันการเมืองที่สำคัญ มีดังนี้ 1) ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ องค์การที่ทำหน้าที่ออกกฎหมาย 2) ฝ่ายบริหาร คือ องค์การที่ทำหน้าที่ในการบริหารและการบริการให้แก่สมาชิกโดยรวม 3) ฝ่ายตุลาการ คือ องค์การที่ทำหน้าที่ตีความกฎหมายในกรณีที่สมาชิกในสังคมเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน 4) ฝ่ายองค์กรอิสระ คือ องค์การที่ประกอบด้วยคณะบุคคลที่ตั้งขึ้นด้วยวิธีปลอดจากอำนาจอิทธิพลของ บุคคลที่มีส่วนอาจได้เสียกับกิจการอันเป็นหน้าที่ขององค์กรอิสระนั้น โดยเฉพาะอำนาจของข้าราชการเมืองและข้าราชการประจำ ผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการพิจารณาอรรถคดี ตำแหน่งของตุลาการเรียกว่า “ผู้พิพากษา” ตุลาการกับผู้พิพากษาของไทยในสมัยโบราณนั้น มีอำนาจหน้าที่คนละอย่างกัน ปัจจุบัน ในศาลยุติธรรมนั้น ตุลาการเป็นชื่อข้าราชการประเภทหนึ่ง เรียกว่า “ข้าราชการตุลาการ” ส่วนผู้พิพากษาเป็นตำแหน่งของข้าราชการตุลาการ แต่ในศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญนั้น คำว่า ตุลาการ ใช้เรียกเป็นชื่อข้าราชการและเป็นตำแหน่งด้วย สำหรับศาลยุติธรรมนั้น คำว่า ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ให้แก่สังคม

คำสำคัญ : สถาบัน, การเมืองกับการปกครอง, แนวพุทธ

* Received April 8, 2022; Revised April 17, 2022; Accepted April 29, 2022

Abstract

A formal social institution concerned with satisfying the needs of its members to live in accordance with the rules of society. control the group of people to live in society peacefully social groups in institutions of politics and government It consists of various social groups, which are clearly organized social groups, known as organizations, such as political parties, ministries, bureaus, departments, etc. Each organization consists of a position or social status. to perform roles and duties according to that status Organizations of important political institutions are as follows: 1) Legislative branch is the organization responsible for making laws 2) Administrative branch is the organization responsible for administration and services to members as a whole 3) Judicial branch is the organization responsible for interpreting laws in case of conflict among the members of society; 4) an independent body is an organization consisting of a group of persons formed in a way free from the influence of Persons who may have interests in the business that is the duty of that independent organization especially the powers of city officials and regular government officials Persons having powers and duties in judicial proceedings The position of a judge was called a "judge." In ancient times, Thai judges and judges had different powers and duties. Judiciary is a type of civil servant, known as "judicial official", while judge is the position of judicial official. but in the Administrative Court and the Constitutional Court, the term judge is also used to refer to the name of a government official and a position. For the Court of Justice, the term judicial officials of the Court of Justice Create rules and regulations for society

Keywords: Institution, Politics and Governance, Buddhist Style

บทนำ

สถาบัน (Institutional Model) ตัวแบบสถาบันนี้วิเคราะห์นโยบายสาธารณะ ภายใต้ฐานคติหลักคือ การเตรียมนโยบาย การอนุมัตินโยบาย หรือการประกาศเป็นนโยบาย หรือนำนโยบายไปปฏิบัติ ต่างมีศูนย์กลางอยู่ที่สถาบันการเมืองของรัฐ เช่น สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร สถาบันตุลาการ ระบบราชการและสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ (ชวนากร จันนาเวช, 2560) จึงมีสาระสำคัญ คือ ประการที่ 1 เพื่อให้นโยบายสาธารณะที่กำหนดขึ้นมานั้นมี

ความชอบธรรม ประการที่ 2 นโยบายที่กำหนดโดยสถาบันและองค์กรของรัฐดังกล่าวมีลักษณะที่ใช้ได้ทั่วไป ประการที่ 3 นโยบายสาธารณะที่กำหนดขึ้นมาโดยสถาบันดังกล่าวมีลักษณะผูกขาดบังคับเฉพาะสถาบันองค์การของรัฐเท่านั้นที่มีความชอบธรรมที่จะลงโทษผู้ฝ่าฝืนหรือละเมิดนโยบาย การศึกษาถึงสถาบันที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะอาจจะศึกษาได้จากรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ประเด็นที่มุ่งศึกษาตามตัวแบบคือสถาบันใดบ้างมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและในเรื่องใดบ้างซึ่งสถาบันนิติบัญญัติโดยทั่วไปจะหมายถึงรัฐสภาประเทศที่ใช้ระบบรัฐสภา หัวหน้าพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรมักจะได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรี โดยที่การวิเคราะห์นโยบายโดยตัวแบบสถาบันนี้จะศึกษาถึงอำนาจหน้าที่และกระบวนการกำหนดนโยบายของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ตัวแบบสถาบันนี้นักรัฐศาสตร์นิยมนำมาใช้ในการศึกษานโยบายสาธารณะ (ตระกูล มีชัย, 2559) เนื่องจากง่ายและมีความสะดวกในการศึกษา จะมีการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่าง ๆ รวมถึงการวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอนการทำงาน กฎ ระเบียบวิธีปฏิบัติ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแบบกระบวนการ (Process Model) เป็นการศึกษาถึงกระบวนการทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองเป็นจุดสนใจศึกษาวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาในแนวทางดังกล่าว คือ การค้นหารูปแบบการดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการโดยมีรายละเอียด ตัวแบบกระบวนการนี้เน้นขั้นตอนและพฤติกรรมที่สำคัญในการกำหนดนโยบาย (ตรีเนตร ตันตระกูล, 2560) ซึ่งนักพฤติกรรมศาสตร์นิยมนำมาใช้ในการศึกษานโยบายสาธารณะเป็นอย่างมาก แนวความคิดของนักทฤษฎีการเมืองจำนวน 2 ท่านคือ เดวิด ทรูแมน (David Truman) และ อาร์เธอร์ เบนท์ลีย์ (Arthur Bentley) ได้มีแนวคิดเรื่องการต่อสู้แข่งขันกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการที่จะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งหน้าที่ของกระบวนการเมืองในการจัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสามารถทำได้ (ทัศนีย์ สาแก้ว และคณะ, 2557)

สถาบันและกระบวนการต่าง ๆ

สถาบันทางการเมือง คือ สถาบันและกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดสรรคุณค่าต่าง ๆ ให้สังคม สิ่งนี้เองที่ถือว่าเป็นนโยบายของระบบการเมืองนั้น ซึ่งหากนโยบายนั้นเหมาะสมก็ย่อมจะก่อให้เกิดการสนับสนุนต่อการตัดสินใจของระบบการเมืองครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันในเชิงคำถาม ซึ่งคำว่า “ระบบ” (System) หมายถึง ชุดของสถาบัน และกิจกรรมต่าง ๆ (บุญชู บุญลิขิตศิริ, 2553) ที่สามารถระบุได้ในสังคมซึ่งมีหน้าที่ในการแปลงการเรียกร้องประชาชนไปสู่การตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากสังคมทั้งหมด และหมายถึงระบบย่อยต่าง ๆ ของระบบใหญ่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น และระบบใหญ่สามารถตอบสนองต่อการเรียกร้องของกำลังต่าง ๆ จาก

ภายนอก เพื่อให้ระบบนั้นคงอยู่ต่อไปได้โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึง กลุ่มใดที่มีอิทธิพลมากย่อมได้เปรียบ เนื่องจากนโยบายสาธารณะย่อมโน้มเอียงไปตามการเรียกร้องของกลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มอิทธิพลจะมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่ม จำนวนสมาชิกในกลุ่ม ความมั่งคั่ง ความแข็งแกร่งขององค์กร ภาวะผู้นำ ความใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ความสามัคคีภายในกลุ่มการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขององค์ประกอบของกลุ่มส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงของนโยบายสาธารณะด้วย (วุฒิสาร ตันไชย, 2557) ตัวแบบกลุ่มนี้ นิยมนำมาใช้อธิบายลักษณะการกำหนดนโยบายสาธารณะในระบบการเมืองแบบพหุสังคมประชาธิปไตย ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีหลากหลายและมีอยู่จำนวนมาก เมื่อประชาชนแต่ละคนมุ่งหวังประโยชน์ร่วมกันก็จะเข้าไปรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ และพยายามสำแดงพลังหรืออิทธิพลและสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาล หรือผู้กำหนดนโยบายให้รับรู้การเรียกร้องของตน นโยบายสาธารณะในระบบการเมืองดังกล่าว จึงเป็นผลมาจากการต่อรอง การประนีประนอมระหว่างข้อเรียกร้อง การต่อสู้แข่งขันทางการเมืองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลในระบบสังคมการเมือง ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดสรรผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2559) คือ

1. สภาพแวดล้อมสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แยกจากระบบ
2. สิ่งที่น่าเข้าสู่ระบบ ข้อเรียกร้อง ความต้องการในการรับบริการทรัพยากรด้านต่าง ๆ แรงสนับสนุนจากนักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐและสื่อมวลชนต่าง ๆ
3. กระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่เป็นทางการของหน่วยราชการทั้งหมด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและวิธีปฏิบัติ ตลอดจนวัฒนธรรมทางการบริหารที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่น่าเข้าให้เป็นนโยบาย
4. นโยบายอันเป็นผลผลิต
5. ผลของการให้บริการ
6. ทิศทางของการย้อนกลับ

ตัวแบบผู้นำ (Elite Model) ประเทศกำลังพัฒนาทั่วไปที่ปกครองในระบบประชาธิปไตยยังไม่เจริญเต็มที่ การปกครองมักอยู่ภายใต้อิทธิพลทางความคิด ความต้องการของกลุ่มชนชั้นนำทางสังคมและการเมืองนั้น ๆ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนใจต่อกิจกรรมบ้านเมืองทำให้ผู้นำสามารถที่จะเปิดเผยหรือปิดบังข่าวสารข้อมูลตามที่ผู้นำต้องการได้โดยเหตุนี้จึงไม่เป็นเรื่องยากที่จะปกครองประชาชน ตัวแบบผู้นำสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบันหลายประการ เช่น ประเทศมีการปกครองโดยชนกลุ่มน้อย เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ เกิดความรู้สึกเฉื่อยชาทางการเมือง เป็นต้น (สมคิด ทับทิม, 2560)

ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model) ลักษณะสำคัญของตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผลคือ นโยบายที่ยึดหลักเหตุผลนั้นเป็นนโยบายที่มุ่งเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของสังคม คำว่า “ผลประโยชน์สูงสุดของสังคม” หมายถึง รัฐบาลควรจะต้องตัดสินใจเลือกนโยบายที่จะให้ผลประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าค่าใช้จ่ายที่เสียไปให้มากที่สุดและสมควรหลีกเลี่ยงการเลือกนโยบายที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายมากกว่าประโยชน์ที่สังคมจะได้รับมาใช้ ขั้นตอนสำคัญประกอบด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการตัดสินใจและผลผลิต ปัจจัยนำเข้าประกอบด้วยทรัพยากรทั้งหลายที่จำเป็นสำหรับกระบวนการตัดสินใจที่ยึดหลักเหตุผลสมบูรณ์แบบ รวมทั้งข้อมูลทั้งหลายที่จำเป็นสำหรับกระบวนการตัดสินใจที่ยึดหลักเหตุผล ส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ ประกอบด้วยขั้นตอนของการตัดสินใจ 6 ขั้นตอนด้วยกัน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2559) ได้แก่

1. การกำหนดเป้าหมายปฏิบัติการ
2. การเตรียมทรัพยากรและสิ่งที่มีคุณค่าอื่น ๆ
3. การเตรียมทางเลือกของนโยบายทั้งหมด
4. การเตรียมการพยากรณ์ผลประโยชน์ ต้นทุนของแต่ละทางเลือก
5. การคำนวณผลประโยชน์สุทธิของแต่ละทางเลือก
6. การเปรียบเทียบและระบุทางเลือกที่ให้ผลประโยชน์สุทธิสูง

สถาบันทางการเมืองกับนโยบายต่าง ๆ

สถาบันทางการเมืองจัดทำให้นโยบายเป็นไปตามความประสงค์หรือเป้าหมาย หรือนโยบายคือผลพวงของการต่อสู้ แข่งขันแย่งชิง ต่อร่องระหว่างอำนาจของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ที่รัฐไม่อิสระแต่เป็นไปตามการอธิบายของการเมืองในนโยบายแบบรัฐพหุนิยม และ รูปแบบสหการ ประการที่สาม นโยบาย คือ สินค้าทางการเมือง นั่นคือ นโยบายเป็นผลการตัดสินใจ การเลือกซื้อสินค้าหรือนโยบายของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (สุรภา ชิตไธสง และตรีเนตร ตันตระกูล , 2563) จากฝ่ายพรรคการเมืองและนักการเมืองที่เป็นฝ่ายผลิตสินค้าหรือผลิตนโยบาย ที่ส่งนโยบายหรือสินค้าลงสู่ตลาดหรือปริมาณผลการหาเสียง คือเวทีการเลือกตั้ง ผู้ออกเสียงเลือกตั้งเลือกซื้อสินค้าหรือนโยบายที่เปรียบเหมือนผลของตัดสินใจเลือกนโยบาย ตามรูปแบบทางเลือกสาธารณะ หรือตัวแบบรัฐตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล หรือ เหตุผลในการเลือก ประการที่สี่ นโยบาย คือ ผลการแทรกแซง ชี้นำ ใช้อิทธิพล บารมี ความเชื่อ ความไว้วางใจ ความศรัทธา หรือแม้กระทั่งใช้ความรู้ ความสามารถของผู้นำ ชนชั้นนำ ต่อดังกล่าวของอำนาจรัฐ ตามความหมายของนโยบายตามรัฐชนชั้นนำ นโยบายสาธารณะเป็นขอบข่ายหนึ่งของการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งหมายถึง แนวทางกิจกรรมการกระทำหรือการเลือกตัดสินใจของรัฐ ซึ่งได้ทำการตัดสินใจและกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อขึ้นการกระทำที่ตามมาให้บรรลุเป้าหมายที่ได้

กำหนดไว้ด้วยการวางแผน การจัดทำโครงการ การกำหนดวิธีการบริหารหรือกระบวนการดำเนินงาน การปฏิบัติงานที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของประชาชนสามารถจำแนกเป็น 4 ลักษณะคือ กิจกรรมแห่งรัฐบาล ทางเลือกสำหรับการตัดสินใจของรัฐบาล แนวทางในการกระทำของรัฐบาล และ กฎหมายสำหรับกรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ (สุรเดช อรัญเวช, 2563) สามารถสรุปออกเป็น 3 แนวคิด ได้แก่ การศึกษาทฤษฎีหรือตัวแบบของนโยบาย ขอบเขตของนโยบาย และกระบวนการของนโยบาย กระบวนการนโยบายสาธารณะนั้นประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญคือการก่อตัวของนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินนโยบาย ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องมีความเชื่อมโยงด้วยกันทุกขั้นตอน สำหรับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย มักจะพบปัญหาในทุก ๆ ขั้นตอน คือ การกำหนดนโยบายไม่เป็นไปตามขั้นตอนกระบวนการนโยบาย การตัดสินใจในนโยบายไม่ได้คำนึงในหลาย ๆ มิติ ทางสังคมและเศรษฐศาสตร์ในระดับชุมชน นโยบายไม่มีหลักเหตุผล เป็นการกำหนดนโยบายเพื่อการหาเสียงของพรรคการเมือง ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ไม่มีการศึกษาทางเลือกนโยบาย หรือการค้นคว้าวิจัยให้มีข้อมูลเชิงประจักษ์นโยบายขาดการศึกษาเรื่องผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ขาดการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ในนโยบายตั้งแต่จุดเริ่มต้น การตัดสินใจมักเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจไม่ใช่ประชาชน บทบาทของกลุ่มการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทำให้นโยบายไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสาธารณะได้ การแก้ไขควรดำเนินการโดยต้องสร้างเสรีภาพให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ต้องมีหลักคิดเชิงทฤษฎีหรือมีเหตุผลสนับสนุน ควรมีหน่วยงานดำเนินการวิเคราะห์ทางเลือกนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม และวิเคราะห์อย่างมีอาชีพ เปิดโอกาสให้มีเวทีสาธารณะเพื่อการสร้างสรรค์แนวคิดนโยบายนวัตกรรมที่ไม่ยึดติดอยู่ในกรอบเดิม ๆ และการตัดสินใจเลือกนโยบายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง (อาจารย์ รุ่งเจริญ, 2557)

สรุป

สถาบันทางการเมืองการปกครองมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ในแนวทางสู่ความสำเร็จในการทำงานโดยธรรมชาติของคนเรานั้นต้องการประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีขึ้นเกิดขึ้นแค่เพียงวันใดวันหนึ่ง แต่ทุกคนอยากมีความสุขและรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตในทุก ๆ วัน และในทุกด้านของชีวิตอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว เรื่องการงาน เรื่องการเงินหรือเรื่องธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งหลายคนก็ประสบความสำเร็จตามที่ตนหวังไว้ และในขณะเดียวกันยังมีอีกหลายคนกำลังเดินไปสู่ความสำเร็จในแต่ละด้านที่ตนต้องการ เป็นการดีที่จะได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตไปพร้อมกับการได้แสวงหาความรู้เพื่อมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่ ดังนั้น การที่จะเอาหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความมั่นคงในแต่ละด้านที่ตนเองต้องการนั้น ควรต้องเอา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดประโยชน์การที่เอาหลักอิทธิบาท 4 นำไปปรับใช้เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงานหรือการดำรงชีวิต เช่น การใช้อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสวดไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ หรือ ความพึงพอใจ คือ พอใจกับการทำงานนั้น ๆ วิริยะหรือความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรทำงานสิ่งนั้นด้วยความพยายาม จิตตะคือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำงานและทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจ วิมังสา คือ ความไตร่ตรองในการทำงานหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการทำงานได้ตามความมุ่งหวัง

เอกสารอ้างอิง

- ชวนากร จันนาเวช. (2560). กดหมายโบราณ จากเอกสารโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เอกสารวิชาการลำดับที่ 26 กลุ่มงานอนุรักษ์เอกสารโบราณสถาบันวิจัยศิลปและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- ตระกูล มีชัย. (2559). การปฏิรูปประเทศด้านการกระจายอำนาจการจัดการบริการสาธารณะ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น . กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ตรีเนตร ต้นตระกูล. (2560). การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 3(2), 1-14.
- ทัศนีย์ સાแก้ว และคณะ. (2557). การพัฒนาจิตสาธารณะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดชัยนาท. ใน สถาบันวิจัยและพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- บุญชู บุญลิขิตศิริ. (2553). การพัฒนากระบวนการสร้างความรู้ในชุมชนการเรียนรู้เชิงเสมือนสำหรับนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิสาร ต้นไชย. (2557). การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2559). Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2563 จาก <http://www.stabundamrong.go.th/web/download/newkm/thailand4.0.pdf>
- สมคิด ทับทิม. (2560). การพัฒนาชุมชนช่องป่าด้วยทุนทางสังคมตำบลจันดี อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ. สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2559). กฎหมายเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. นนทบุรี: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สุรเดช อรัญเวช. (2563). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของทัศนสถานหญิง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 6 (3), 308 – 315.
- สุรภา ชิตไธสง และตรีเนตร ตันตระกูล. (2563). กลยุทธ์การพัฒนาการตลาดและความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจอินทผลัมในเขตภาคกลางของประเทศไทย. วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 6(1), 344-356.
- อาจารย์ รุ่งเจริญ. (2557). การใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 16(1). 47-56.